

Postres i cafè amarg per al cicle dedicat a Fellini

Guillem Fiol Pons

Y la nave va.

Com bé es parlà a altres pàgines de la revista que tenen entre mans, el Centre de Cultura de Sa Nostra dedica aquest mes una programació especial al director italià Federico Fellini, en què es podrà tornar a gaudir d'algun dels títols més interessants de la seva extensa filmografia. D'entre tots ells, possiblement el que ha tingut un ressò popular més arrelat hagi estat *La dolce vita* (1960). El film, rodat en un peculiar blanc i negre en format panoràmic, combinació certament poc emprada i que jo només sóc capaç d'assimilar pel que fa a obres destacades a *El apartamento* (*The apartment*, Billy Wilder, 1960), suposo per allò que la grandiositat aportada pel format horitzontal no va acabar de lligar amb l'austeritat del blanc i negre. *La dolce vita* va ser el títol que va catapultar la carrera de Marcello Mastroianni i que, curiosament, va difondre el terme *paparazzi* per a referir-se a vostès ja saben què, aquells reporters que es dediquen a perseguir els famosos tot el dia per veure si fiquen la pota i ho poden publicar, branca de la informació que personalment no he acabat mai d'entendre gaire. I suposo que de cada dia l'aniré entenent menys, perquè pel que un pot fullejar a les revistes que es dediquen a això o a programes de televisió més o menys relacionats, s'està produint una situació encara més preocupant dins tot plegat, com és el protagonisme que s'està donant a personatges (no sé com qualificar-los amb precisió) que ningú sap a què es dediquen i sembla que ningú es plantegi què han fet per guanyar la fama que tenen. Potser les ires d'aquells que critiquen la tinta vessada i els minuts televisius dedicats als espectacles esportius haurien de refle-

xionar sobre l'autèntic disbarat "mediàtic", el que suposa la quantitat de gent que passa el seu temps interessat en infidelitats, adulteris, insults, provocacions i falsedats diverses de personatges que anomenarem "de la faràndula". Ja reflexionava una mica sobre tot això Fellini en el seu film, tot i que els anys finals de la dècada dels 50 eren temps diferents als actuals. Visualment, *La dolce vita* quedarà en el subconscient col·lectiu, sobretot masculí, pel bany de la nòrdica Anita Ekberg a una font romana, tot i que s'ha de reconèixer a Fellini i al seu director de fotografia Otello Martelli la consecució d'altres imatges dignes de ser ressenyades, com són algunes del segment final a la platja.

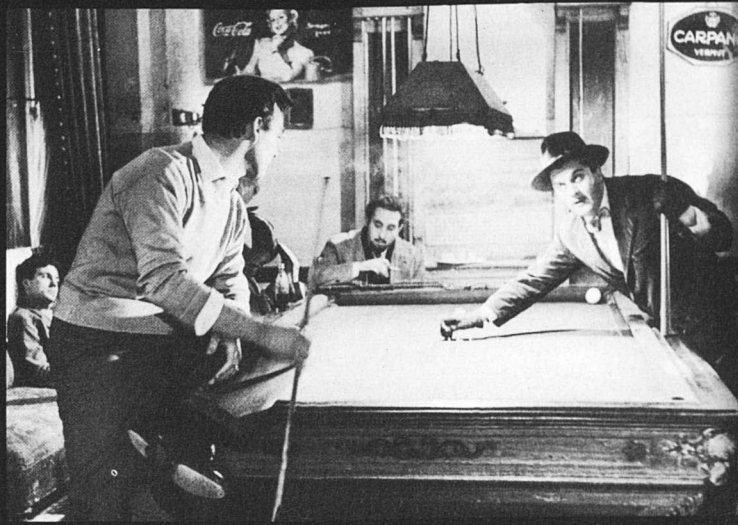
La intenció del meu article, no obstant, és comentar breument dues obres més de Fellini que no formen part del nostre cicle, però que poden servir l'espectador interessat com a profitós complement. El primer d'ells, per ordre cronològic, és *Els inútils* (*I vitelloni*, 1953), realitzada durant l'etapa inicial de la filmografia de Fellini i poc coneguda pel gran públic.¹ Escrita pel mateix Fellini en col·laboració amb Ennio Flajano, ha estat un film citat en algunes ocasions per una circumstància força curiosa, com és la suposada gran similitud entre els temes plantejats en el film i les que plantejaria després Juan Antonio Bardem a *Calle Mayor* (1956), unes similituds que certament crec que existeixen, però que tampoc no hi ha per què valorar més enllà de la coincidència d'interessos entre un i altre realitzador, podent obviar relacions d'influències o homenatges.²

A l'inici de *Los inútiles*, un narrador en *off* ens introdueix en la població provinciana on transcorrerà

l'acció i en concret en una festa d'elecció de la Miss local que ve a posar fi a l'estiu, incloent una presentació dels que seran els personatges principals força àgil i ben definidora. Per tots aquells que ja coneguin una mica la filmografia de Fellini, veuran en aquest inici clarament dibuixats ja alguns dels seus recursos habituals, com són, en primer lloc, la presència d'un narrador o cronista, irònic de vegades (com durant les noces de la núvia embarassada, quan diu "I es van casar. Va ser un casament bonic, tot i que es va preparar amb presses.") i d'una sinceritat arrasadora d'altres ("Què més podem fer? El dia s'ha acabat i l'únic que podem fer és tornar a casa, com sempre."). L'altre element recurrent en Fellini i que ja apareix aquí és el seu gust per la representació de festes que acaben de manera esbojarrada o, en tot cas, imprevista. En el cas que ens ocupa, la seriosa celebració a l'aire lliure, s'ha de traslladar a un interior a causa de la tempesta de llamps i trons i esdevé molt més distesa i informal, a l'hora que és interrompuda pel desmai de Sandra (Eleonora Ruffo), la nova "Miss Sirena", fallida provocada, tal i com ho transmet Fellini amb un eloqüent però senzill muntatge de primers plans, pel seu embaràs.

Obviament, també podríem identificar com a característica habitual en Fellini el fet que es tracti d'un film dels anomenats "corals", amb un repartiment més que acceptable, des del personatge-narrador Franco Interlenghi a Alberto Sordi, passant per la ja citada Eleonora Ruffo (Sandra) o Carlo Romano (Senyor Michele).³ L'existència de molts personatges i d'uns quants amb notable transcendència dins el relat no impedeix que Fellini ho sàpiga aprofitar, en contrapartida, per a configurar emotius instants de reflexió personal i aïllada, com és el que té lloc a l'estació durant la partida de Fausto (Franco Fabrizi) i Sandra de lluna de mel, i el germà d'aquesta (Moraldo) es queda a l'andana mirant el tren que se'n va, quan la seva tropa d'amics ja parteixen a festejar el que sigui al bar habitual. De fet, el que faran al bar és somiar sobre viatges a Àfrica i anar proposant amb quina estrella del cinema del moment se n'anirien (si em permeten la broma, personalment compartiria l'opinió d'aquell que proposa un àngel ballarí anomenat Ginger Rogers). Què maco i què trist pot ser, a l'hora, somiar.

Segurament serien adjectius com "trist" o "patètic" els que més ràpidament ens vindrien al cap per definir el to de *Los inútiles*. Per exemple, serien útils per a definir tot el segment de pel·lícula dedicat a Fausto i la seva problemàtica laboral i personal amb la mestressa de la tenda d'objectes religiosos on el col·loca el seu sogre, establiment, per cert, semblant al que recrea Garci a la seva deliciosa adaptació de dues obres de Miguel Mihura a *Ninnette* (2005), que també serà escenari de ficades de pota de consideració, que semblen ironitzar sobre el paper entre sagrat i kitsch de les desenes de petites estàtues i estampes de sants que contemplen les accions. Per recrear la perdició de Fausto rere les dones s'ha d'esmentar, per altra

Los inútiles.

La dolce vita.

banda, el caràcter cinèfil de Fellini en la definició d'aquella *femme fatale* amb què es troba, precisament, dins una sala de cinema. Igualment trista és la definició que fa Fellini de l'altra cara del matrimoni, la ingènua Sandra, dels seus patiments i del seu amor immens cap a Fausto. No vull deixar de recordar aquella preciosa escena a la sortida del cinema en què Sandra li confessa que té por (no sap exactament de què), tot i que aquesta por li fuig quan el té al costat. Però, com és inevitable pels ingenus en aquest esfereïdor món nostre, rep bufetades de per totes bandes, a més de la cruel befa de les seves suposades amigues que, en un instant de guió realment brillant, li fan un autèntic bombardeig d'indirectes letals sobre el caràcter del seu marit i sobre el seu embaràs accidental.

Per acabar, voldria mencionar amb admiració l'habilitat que demostra un encara poc experiment

Fellini per combinar en una mateixa història dramàtica i un fresc sentit de l'humor, qualitat que relacionaria bàsicament amb dos moments: el de la ruptura familiar (momentània) entre Fausto i el seu sogre, que té lloc mentre sona un mambo de fons, i l'escena gairebé final de l'enfrontament amb el pare, quan el seu antic amo dona l'enhorabona al progenitor per la lliçó que acaba de donar al bandarra de Fausto.

Les darreres línies d'aquest article les dedicarem a l'altre film de Fellini que voldria citar com a complement al cicle proposat pel Centre de Cultura, que correspon a una de les darreres realitzacions del director italià. Es tracta de *Y la nave va* (*E la nave va*, 1983). Exactament tres dècades després de *Los inútiles*, Fellini proposa novament una pel·lícula coral, ambientada en els prolegòmens de la Primera Guerra Mundial, que narra el viatge que fan en vaixell una sèrie de persones del món del cant i de la política per a espargir les cendres d'una "diva del canto" anomenada Edmea Tetua.

Després de dedicar els primers cinc minuts a mostrar els fets com si d'un enregistrament de l'època es tractés (és a dir, mut i en color sèpia), un cronista (magnífic Freddie Jones) ens presentarà una vegada més els personatges i el motiu de la seva travessia. A partir d'aquí, i per això trobo el film interessant com a complement del menú proposat pel Centre de Cultura, hom pot observar el grau de pedanteria i de manca de sentit de la narració en què va arribar a caure Fellini. A diferència dels personatges de la comentada *Els inútils*, la diversitat de personatges de *Y la nave va* actua mogut per no sé encara què, ni tampoc he arribat a esbrinar, les di-

verses vegades que he vist la pel·lícula, la relació i sentiments precisos entre cada un dels personatges i la difunta. Uns personatges, que per cert, intercalen algunes escenes incomprensibles amb altres que qualificaria d'absurdes directament, com són les del rinoceront o la de la hipnosi de la gallina.

La introducció dins el relat de referències polítiques i socials interessants, vinculades sobretot a la irrupció al vaixell dels refugiats serbis, així com els magnífics decorats del mestre Dante Ferretti, no aconsegueixen de cap de les maneres, des del meu punt de vista, arreglar un monument el despropòsit i exemple excels d'allò que tantes vegades s'ha comentat, que el cinema, com gran part de les representacions artístiques, es fa perquè en pugui gaudir l'espectador, circumstància francament difícil en algunes de les produccions creades pels màxims representants del "cinema d'autor", que semblen fer-les per a projectar-se només a si mateixos en la pantalla que tenen instal·lada al saló, com si d'alienats fills de la Norma Desmond de *El crepúsculo de los dioses* es tractés. ■

(1) De fet, he donat les gràcies des d'aquí a la professora de la UIB Magdalena Brotons, per haver-me'l donat a conèixer, ja fa un parell d'anys.

(2) És curiós com els interessos creatius de realitzadors diversos geogràficament i cinematogràficament poden transitar camins coincidents, com va passar ara fa un lustre entre M. Night Syamalan i un altre espanyol, Alejandro Amenábar, i els seus respectius i extraordinaris títols *El sexto sentido* (*The sixth sense*, 1999) i *Los otros* (*The others*, 2001).

(3) D'entre el repartiment de *Los inútiles* podem citar, a més, una altra peculiar circumstància: tres dels actors principals, Alberto Sordi, Leopoldo Trieste i Riccardo Fellini, comparteixen nom de pila amb el dels seus personatges, cosa que no sabem si respon a una simple coincidència o algun fet més premeditat per part de Fellini.

Los inútiles.

